

KAPITAAL EN WETENSCHAP

DOOR

HUGO DE VRIES.

Onlangs zijn aan de botanische wetenschap twee schenkingen ten deel gevallen van zoo groote beteekenis, dat ik het van belang acht ze te dezer plaatse te bespreken.

Ten allen tijde is de wetenschap afhankelijk geweest van den steun, haar door regeering, genootschappen en particulieren verleend. Menig onderzoek kon niet anders dan met groote opoffering van kosten tot stand komen; toch vormt het een onmisbare schakel in de reeks, die eenmaal tot de oplossing der groote natuur-raadselen zal leiden.

Een kapitaal, aan wetenschappelijk onderzoek besteed, draagt niet terstond praktische vruchten. Vandaar dat zoovelen aarzelen en twijfelen, daar zij het nut hunner giften niet terstond kunnen zien. De wetenschap werkt voor de toekomst; of die toekomst nabij of veraf zal zijn, kan men meestal niet terstond beoordeelen.

Maar van wat onze voorvaderen ontdekt hebben, plukken wij thans de vruchten, en het zou zeer bekrompen zijn, daarvan voordeel, gemak en genot te willen hebben, zonder zelve iets tot de verdere ontwikkeling te willen bijdragen.

Amerika, een bij uitstek praktisch land, overtreft in dit opzicht Europa verre. Schenkingen aan universiteiten of laboratoria geschieden daar jaarlijks op zóo groote schaal, dat men er zich ten onzent nagenoeg geen voorstelling van kan maken. Ik noem slechts één voorbeeld, het aanbod van PHEBE HEARST aan de universiteit van Californië, om voor haar een geheel nieuw stel van gebouwen op te richten. Voor dit doel is, door den edelen schenker, bij testament een som van meer dan 10.000.000 gulden beschikbaar gesteld.

Deze stichting is op eigenaardige wijze in wijderen kring bekend geworden. De stad *Berkeley* ligt aan de golf van *San Francisco*, op de zachte helling van een heuvelenreeks, die hooger op, steiler en steiler zich verheft. De terreinen, die voor de stichting der nieuwe Universiteit bestemd zijn, beginnen op een afstand van omstreeks twee mijlen van het strand en loopen tot op het steile gedeelte van den bergrug. Het is een uitgebreid park, dat van talrijke plaatsen een uiterst prachtig uitzicht over de golf naar den oceaan aanbiedt. Om nu zooveel mogelijk voordeel van deze ligging te trekken en tevens een geheel van gebouwen tot stand te brengen, dat op den bezoeker een grootschen indruk maakt, terwijl deze toch inwendig zoo praktisch mogelijk zijn ingericht, is een internationale wedstrijd uitgeschreven. Als zekerheid voor de uitgeloopte prijzen is een som van 50.000 dollars in eene bank te San Francisco gedeponoord.

Al kan Europa met zulke schenkingen niet wedijveren, toch vallen ook hier van tijd tot tijd stichtingen te vermelden, die getuigen van een ruime en edele opvatting van de beteekenis der wetenschap voor de ontwikkeling der menschheid. Het is in dit opzicht, dat ik de beide in den aanvang bedoelde schenkingen hier wensch te bespreken.

De eene is die van den heer PHILIPPE PLANTAMOUR te *Genève*, de andere die van den koopman FRANS KEMPE, consul te *Stockholm*.

In de eerste dagen van Februari j.l. overleed op zijn buitengoed *Mon Repos* te Sécheron, nabij *Genève*, PHILIPPE PLANTAMOUR in hoogen ouderdom. Het laatste deel zijns levens had hij zich op dit buiten met wetenschappelijke onderzoekingen bezig gehouden, die deels van botanischen, deels van meteorologischen aard waren. Uit zijne verzameling instrumenten was vooral zijn limnograaf bekend geworden, een toestel dat onafgebroken de schommelingen in den waterstand van het meer van *Genève*, op de plaats waar *Mon Repos* ligt, opschreef.

Bij testament vermaakte hij het vruchtgebruik van dit landgoed aan zijne hoog bejaarde weduwe, doch den eigendom aan de stad *Genève*, om er, na haar overlijden, een openbare wandelplaats van te maken, en om, zoo dit gewenscht werd, het herbarium en den botanischen tuin daarheen te verplaatsen.

Het legaat is in de zitting van het Conseil municipal van 11 Maart onder betuiging van groote erkentelijkheid aangenomen, en het voornemen bestaat, om het landgoed voor het zoeven genoemde doel te bestemmen. Door zijne fraaie ligging aan den oever van het meer, in de onmiddellijke nabijheid der stad, is het daartoe bijzonder ge-

schikt, niettegenstaande het van de eigenlijke universiteit belangrijk verder verwijderd is dan de tegenwoordige inrichting.

Aan het testament, dat in het verslag der zooeven genoemde zitting is opgenomen, en wel, voor zoover het deze schenking betreft in zijn geheel, ontleen ik nog het volgende:

Het landgoed *Mon Repos* zal zijn naam blijven behouden, en bij voortdurend aan de bewoners van Genève de gelegenheid aanbieden te genieten van een van de schoonste gedeelten van de oevers van het meer. Het zal niet mogen worden verkocht of verruild, en er zal geen koffiehuis, restauratie, kurzaal of andere dergelijke inrichting mogen worden geplaatst. Een som van 300.000 francs wordt bij dit testament aan de stad Genève geschonken, om uit de rente daarvan het landgoed te onderhouden.

Wat de verplaatsing van den botanischen tuin en de verzamelingen gedroogde planten betreft, dit is geene voorwaarde, maar slechts een denkbeeld, door den erflater aan de hand gedaan. Hij verwacht dat in dit geval zijne meteorologische waarnemingen zullen worden voortgezet. Onder zijn toestellen noemt hij met name den limnograaf, die sinds 1877 onafgebroken werkt en de registreerende thermometers en barometers, terwijl hij tevens de diagrammen, door deze toestellen sedert hun opstelling gemaakt, ter beschikking stelt.

Het huis wordt gemeubeld overgedragen, de tuin met de woningen van den tuinbaas en het werkvolk, met de kassen, de oranjerie en de voorhanden gereedschappen. Het denkbeeld wordt geuit, dat de stad Genève den tuinbaas en het werkvolk in hun betrekkingen behoude; voor zooverre dit niet het geval mocht zijn is hun het recht toegestaan, om gedurende een jaar na den dood van mevrouw PLANTAMOUR in hunne woningen te blijven.

Dit testament, in 1889 opgesteld, werd in Juli 1896 voor het laatst door den erflater omgewerkt.

De stad Genève bezit twee groote en wereldberoemde herbaria, die in afzonderlijke gebouwen bewaard worden. Het eene is een legaat van DELESSERT, het andere is het herbarium van DE CANDOLLE, dat de grondslag is geweest voor de bewerking van diens *Prodromus*, en dat dus thans, naast het herbarium van KEW, de hoofdbron voor systematisch botanische studiën is.

Het herbarium van DELESSERT wordt in het gebouw van den botanischen tuin bewaard; het is dit herbarium waarvan verplaatsing naar *Mon Repos* bedoeld is. Tot voor een paar jaren stond het onder

de directie van den beroemden systematicus J. MÜLLER (*Argoviensis*), die bij zijn overlijden aan de stad Genève een som van 30.000 francs vermaakt heeft, om de renten voor den jaarlijkschen aangroei van deze verzameling en hare bibliotheek te gebruiken, terwijl hij tevens frs. 10.000 voor het laboratorium van systematische plantkunde schonk. Ook dit laboratorium was eene schenking, gedurende het leven van AUGUSTE PYRAME DE CANDOLLE door een onbekenden gever gedaan.

Deze zelf heeft bij zijn testament ten behoeve der systematische plantkunde een fonds voor prijzen gesticht, die onder den naam van *Prix-de Candolle* alle vijf jaren aan den schrijver der beste monographie worden toegekend. Dit fonds is ter beschikking der *Société de Physique et d'histoire naturelle* en bedroeg oorspronkelijk frs. 2400. Bij het laatste concours, in 1894, kon daarvan een eerste prijs van 500 francs, en een tweede prijs van 250 francs worden uitgereikt.

Aan deze en alle andere vroegere schenkingen, te Genève op dit gebied gedaan, wordt door het legaat-PLANTAMOUR de kroon opgezet. En tevens wordt aan al deze nobele daden eene grootere bekendheid gegeven, nu de inrichting van den nieuwen Hortus tot openbare wandelplaats aan ruimere kringen van liefhebbers van natuurschoon eene zoo fraaie gelegenheid tot wetenschappelijke verpoozing zal aanbieden.

De tweede in den aanhef bedoelde schenking is die van den groot-handelaar FRANS KEMPE, consul te Stockholm. De 6e November is de herinneringsdag, gewijd aan GUSTAAF ADOLF, den stichter der universiteit van Upsala. Op dien dag schonk KEMPE aan deze hoogeschool, wier oud-leerling hij is, een fonds tot stichting van een professoraat en een laboratorium voor de biologie der planten.

In de openbare vergadering op dien feestdag las de rector den stichtingsbrief voor, een brief, overvloeiende van dankbare erkenning van de diensten, door de universiteiten op het gebied der natuurwetenschappen aan handel en nijverheid bewezen. Groot was de vreugde die de aankondiging van deze edele daad onder de vergaderden verwekte. Een geschenk als dit — een tonne gouds, 150.000 kronen — was aan de universiteit van Upsala in deze eeuw nog niet ten deel gevallen, en de behoefte aan een professoraat in de biologie der planten was, in het bijzonder, sinds lang gevoeld en herhaaldelijk uitgesproken. Nog slechts zeven jaren geleden hadden pogingen om

zulk een leerstoel te vestigen, en om daardoor een der meest verdienstelijke Zweedsche plantkundigen, AXEL N. LUNDSTRÖM, aan de hoogeschool te verbinden, schipbreuk geleden op de geldelijke bezwaren, aan dit voorstel verbonden.

Deze bezwaren zijn thans door KEMPE uit den weg geruimd; in een lang gevoelde behoefte is door hem voorzien en dit op eene wijze, die zoowel den schenker, als de universiteit tot hooge eer strekt.

De stichtingsbrief van KEMPE begint met de volgende merkwaardige woorden:

»In het gevoel van de groote schuld, waarin naar mijne meening, zoowel de geestelijke als de materiele beschaving staat bij de natuurwetenschappen, en met oprechte dankbaarheid voor de universiteit van Upsala, wier leerling ik het geluk heb gehad te zijn, verzoek ik, in de hoop daardoor den bloei van één van deze wetenschappen in dit land te zullen bevorderen, aan deze universiteit een som van 150.000 kronen te mogen aanbieden, om daarvan een professoraat in de biologie der planten op te richten.»

De oorkonde is in haar geheel door de Zweedsche dagbladen openbaar gemaakt, en ik acht het van belang, daaraan hier ter plaatse nog het een en ander te ontleenen.

Consul FRANS KEMPE is houthandelaar, en heeft als zoodanig de voorlichting der wetenschap herhaaldelijk noodig gehad. Hij wendde zich daarbij tot LUNDSTRÖM, toen lector aan de Landbouw-Academie van Ultuna. Zijne belangen betroffen deels den anatomischen bouw van het hout, daar hiervan de voor het gebruik beslissende eigenschappen afhangen, deels de ziekten der woudboomen, en ten deele ook hunne cultuur. Het bleek hem daarbij allengs, dat cultuur en beoordeeling van houtsoorten op veel doelmatiger en eenvoudiger wijze kunnen geschieden, dan thans het geval is, zoo men slechts stelselmatig van wetenschappelijke beginselen uitgaat. Reeds hebben de onderzoekingen van LUNDSTRÖM in die richting een belangrijk materiaal van gegevens bijeengebracht, en KEMPE is overtuigd dat door een beoefening van de levensleer der woudboomen men allengs tot eene rationeële boschcultuur in Zweden zal geraken.

De zegeningen van zulk een boschbouw aan zijn land te verzekeren, en daardoor aanzienlijk tot den toenemenden bloei van een zoo belangrijken tak van handel, als de houthandel is, bij te dragen, ziet daar het praktische doel, dat KEMPE zich voorstelt door de stichting van een professoraat te bereiken.

Dat LUNDSTRÖM in den stichtingsbrief aangewezen is als de eerste hoogleeraar in het nieuwe vak, spreekt na het bovenstaande wel van zelf; de keuze en benoeming zijner opvolgers zal echter op dezelfde wijze geschieden als die der overige hoogleeraren van Upsala. Ook heeft KEMPE bedongen, dat aan het nieuwe professoraat de zelfde rechten en verplichtingen zullen verbonden zijn, die ook voor de overige professoren gelden.

Het kapitaal moet met de overige fondsen, die vroeger aan de Universiteit geschonken zijn, door deze worden beheerd. Van de renten wordt een som van 4500 kronen jaarlijks als bezoldiging aan den benoemde uitgekeerd, terwijl jaarlijks 300 kronen te zijner beschikking zijn voor den aankoop van instrumenten en onderzoekingsmateriaal. Wat van de renten, na aftrek van deze sommen overblijft, wordt bij het kapitaal gevoegd om te zorgen dat ook bij dalen van den rentestandaard op den duur aan deze verplichtingen zal kunnen worden voldaan. En zoodra het kapitaal tot 200.000 kronen zal zijn aangegroeid, zal ook de voor de benodigdheden van het laboratorium bestemde jaarlijksche som overeenkomstig kunnen worden verhoogd. Mochten omgekeerd tegen verwachting, de renten van het kapitaal zóó dalen, dat aan bovengenoemde verplichtingen niet zal kunnen worden voldaan, dan is bepaald dat degen, die dan het ambt zal bekleeden, zich met een mindere bezoldiging zal moeten tevreden stellen, maar tevens wordt de hoop uitgesproken dat de Universiteit dan middelen zal weten te vinden, om bedoelde vermindering te voorkomen.

Onder de landen van Europa, die trotsch mogen zijn op de groot-sche geschenken, door particulieren, hetzij bij hun leven, hetzij bij hun testament, aan de wetenschappelijke instellingen van hun vaderland gedaan, neemt Zweden zeker een eerste plaats in. Toch is eene schenking als die van KEMPE eene zeldzaamheid. Zeldzaam ook uit een ander oogpunt. Sints lange jaren toch zijn schenkingen in Zweden voornamelijk aan de Academie te Stockholm gedaan. Hare inrichtingen van onderwijs en onderzoek berusten nagenoeg uitsluitend op zulke particuliere giften.¹ Ik noem als voorbeelden de fondsen van JOHAN MICHAELSON, van den overste O. J. HAGELSTAM, van WAGENER SMITH, van L. J. HIERTA en vele anderen. De kleinere bijdragen zijn

¹ Jaarlijks wordt over de administratie dezer fondsen een boekje uitgegeven, onder den titel: *Handlingar röränd Stockholms Högskolas Fonder.*

hier groepsgewijze tot grootere fondsen vereenigd, zoo b.v. het fonds MOUTÉN—STRÖM—TÖRNER. Doch het is mijn doel niet hier over deze zeer belangrijke, doch ten onzent wellicht niet genoeg bekende stichtingen uit te weiden.

Liever wensch ik te wijzen op de merkwaardige overeenkomst, die er bestaat tusschen de schenking van consul KEMPE, en eene stichting, die onlangs in ons eigen vaderland geschied is. Ik bedoel de oprichting van het Plantenziektkundig Laboratorium der Universiteit van Amsterdam door den heer en mevrouw SCHOLTEN. Wat KEMPE deed voor de levensleer der planten, deden deze edele gevers voor hare ziekteleer; zij stichtten een nieuw laboratorium en een nieuw professoraat met het doel, om, door zuiver wetenschappelijke onderzoekingen, de belangen van den landbouw in ons vaderland krachtig te bevorderen. Ook zij wezen den eersten leider hunner stichting zelve aan en kozen daartoe RITZEMA BOS, den man die zich reeds jaren lang, zooveel zijne ambtelijke bezigheden aan de Rijkslandbouwschool het hem toelieten, door het onderzoek van plantenziekten aan onzen landbouw gewijd had. Aan een ervaren geleerde en verdienstelijk onderzoeker van grooten naam zijn ganschen tijd en alle noodige hulpmiddelen ter vrije beschikking voor zijn onderzoek te stellen, was het doel zoowel van KEMPE als van SCHOLTEN. Beiden doen dit in verbinding met eene inrichting voor hooger onderwijs, overtuigd dat dit de weg is, waarlangs de wetenschap voor de praktijk de grootste vruchten kan afwerpen. De stichting van den heer en mevrouw SCHOLTEN is een paar jaren ouder dan die van KEMPE; zij is ook in omvang belangrijk grooter. Nederland's naam behoeft ook in dit opzicht voor andere landen van Europa niet onder te doen.

Gaarne zoude ik aan het voorgaande een eenigzins volledig overzicht verbonden hebben, van wat in het afgelopen Academie-jaar door hooghartige schenkers aan de plantkunde en verwante wetenschappen gegeven is. Doch zulk een overzicht samen te stellen gelukt slechts na jaren van zorgvuldig verzamelen; en toch stelde ik er prijs op de beide aangehaalde gevallen reeds nu meer uitvoerig aan mijne lezers bekend te maken.

Het zij mij daarom vergund hier enkele schenkingen van den lateren tijd kort op te noemen, en daaraan de bespreking van andere te verbinden, die eene vermelding overwaard zijn.

Het Owen-College te Manchester ontving onlangs van den plantkundige CHRISTIE een gebouw ter waarde van fl 600.000; het museum van dezelfde stad ontving van den heer E. HOLT een geschenk van omstreeks fl 18.000.

Aan de universiteit te Edinburg vermaakte onlangs sir W. MACKINNON een som van fl 24.000 ten behoeve van de natuurhistorische onderzoekingen.

Evenzoo in Amerika, waar Indianapolis van den heer WOOLEN een groot landgoed ontving om er een botanischen en ornithologischen tuin van te maken, waar Cambridge van A. W. THAYER fl 70.000 ten geschenke kreeg, en waar soortgelijke geschenken nog onlangs ook aan New-Haven, aan de universiteit te Columbus en aan andere inrichtingen van hooger onderwijs ten deel vielen, terwijl W. CORINGTON bij testament een som van ruim fl 2.000.000 aan Peoria in Illinois gaf, om daarvan een eigen universiteit te stichten.

Zoo ontvingen de universiteit van Adelaide ongeveer fl 250.000 en die van Syracuse ruim fl 100.000 van edelmoedige gevers, wier namen onbekend gebleven zijn.

Doch keeren wij tot Europa terug.

De universiteiten van Lemberg en Krakau en de Academie te Warschau werden voor korten tijd in kennis gesteld met eene schenking van den heer CZABAN, groothandelaar te Warschau. Zij bedroeg voor beide eerstgenoemde inrichtingen elk frs. 100.000 en voor de laatstbedoelde frs. 175.000.

Het botanisch instituut der Duitsche universiteit te Praag mocht zich herhaaldelijk in grootsche geschenken van particulieren verheugen. Men schat de waarde van al deze bijdragen gedurende de laatste vijf jaren op omstreeks het dubbele bedrag van de in dien tijd genoten officieele subsidiën. Ik noem als voorbeelden het legaat van den heer F. TEMPSKY te Praag, die zijne geheele bibliotheek en herbarium, benevens de noodige gelden voor het onderhoud daarvan, aan het instituut schonk. Professor WETTSTEIN schonk vier complete microscopen en sedert een reeks van jaren de geregelde inteekening op een 25tal botanische tijdschriften. KOSTOLETSKY, SCHIFFNER en anderen droegen eveneens belangrijk, deels door verzamelingen, deels door geschenken in geld, tot den bloei van deze inrichtingen bij.

Aan de universiteit te Zürich schonk voor korten tijd prof. HANZ SCHINZ zijn rijk herbarium, dat op een waarde van frs 30.000 geschat werd, terwijl de heer CARL FIEDLER haar de middelen schonk om een

naphta-stoomboot voor het wetenschappelijk onderzoek van het Zürichermeer aan te schaffen (frs 20.000).

Van wege het Polytechnicum derzelfde stad worden jaarlijks botanische en geologische excursiën naar verschillende gedeelten der Alpen gehouden, excursiën, waaraan in den regel door een groot gezelschap van studenten en belangstellenden, niet zelden ook door dames, wordt deelgenomen. De botanische tochten vinden plaats onder leiding van prof. C. SCHRÖTER, aan wien de daarvoor noodige geldmiddelen door enkele rijke particulieren worden ter hand gesteld; de kosten der geologische excursiën worden bestreden uit de renten van een legaat, door den heer ARNOLD ESCHER VON DER LINTH voor dat doel aan het Polytechnicum vermaakt.

Tot de meest bekende grootsche legaten behoort o. a. dat van JOSEF TREITL te Weenen, die bij zijn overlijden op 23 Jan. 1895 zijn geheele vermogen, na aftrek van eenige legaten, aan de Academie der Wetenschappen te Weenen schonk. De administratie van deze nalatenschap is nog niet in alle opzichten gereed gekomen, zoodat nog slechts in hoofdzaak de waarde van het geschenk aan de Academie bekend gemaakt is; de nauwkeurige rekening zal eerst in de eerstvolgende algemeene Vergadering kunnen worden overgelegd. Zoover men thans kan nagaan bedraagt het kapitaal echter omstreeks 1.200.000 fl. Ö.W.

In Oostenrijk worden trouwens de groote stichtingen en schenkingen aan de koninklijke Academie der Wetenschappen, en niet of zelden aan de universiteiten gegeven. Zij hebben meer de bevordering der zuivere wetenschap, dan die van het onderwijs en de belangen der praktijk ten doel. Ik noem als voorbeelden de fondsen van IG. LIEBENS (f 6,000 ten behoeve van physica en chemie), van dr. AMI BOUÉ (f 40.000 ten behoeve van geologie en palaeontologie) van A. VON BAUMGARTNER, (f 10.000 voor botanische en andere onderzoekingen) en van WEDL (f 96.000 ten behoeve der natuurwetenschappen in het algemeen).

REICHENBACH FIL. schonk zijn beroemd Herbarium van Orchideeën aan het K. K. Hofmuseum te Weenen, en KOCH schonk zijn geheele herbarium aan de universiteit dierzelfde stad.

Van bijzonder belang voor ons Nederlanders is echter een fonds, dat door een eigenaardige internationale samenwerking van de universiteiten te Weenen, te Munchen en te Leipzig, grootendeels uit particuliere bijdragen, bijéengebracht wordt. Het heeft hetzelfde doel als het bekende Buitenzorg-fonds, ten onzent op het initiatief van

den Directeur van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg op Java, Dr. M. TREUB, door particulieren gesticht. Het moet strekken om Duitsche en Oostenrijksche plantkundigen in staat te stellen, Java te bezoeken en gedurende eenige maanden op het botanisch laboratorium van TREUB zich aan de studie der tropische plantenwereld te wijden.

Reeds hebben drie Oostenrijksche geleerden, prof. HABERLANDT en later prof. WIESNER en prof. MOLISCH, op kosten der Weener Academie Buitenzorg bezocht, en belangrijke werken over de biologie en physiologie der tropische gewassen in het licht gegeven. Maar het wordt uit den aard der zaak in Oostenrijk en in Duitschland van groot belang geacht, dat door Oostenrijkers en Duitschers zoo mogelijk even regelmatig van onze Nederlandsche instelling gebruik gemaakt wordt als door ons Nederlanders zelve.

Volgens de laatste tot mij gekomen gedrukte berichten is de stichting van zulk een fonds nog wel niet reeds geschied, maar toch zoo goed als verzekerd en zullen de drie genoemde universiteiten te zamen het recht op ééne werkplaats te Buitenzorg verwerven en tevens in het bezit komen van de middelen om telken jare één geleerde daaraan te zenden. Er zal dus van elk der drie genoemde hoogeschoolen om de drie jaren één onderzoeker kunnen worden gezonden. Het is vooral aan het krachtige initiatief van prof. WIESNER te Weenen, dat dit resultaat te danken is, en het denkbeeld daartoe werd bij hem, op zijn eigen bezoek aan Buitenzorg in 1893—94, levendig.

In Frankrijk is het uiterst moeilijk, omtrent geschenken aan inrichtingen van hooger onderwijs inlichtingen te verzamelen; men geeft er daar te lande weinig bekendheid aan. Prof. BONNIER tot wien ik mij met deze vraag wendde, deelde mij de volgende voorbeelden mede. De Faculté des Sciences te Parijs ontving van mevrouw de wed. HÉBERT eene bijdrage voor het onderwijs in de ontwikkelingsgeschiedenis der dieren; de faculteit te Lyon ontving van den heer MICHEL-PACHA een terrein ter waarde van frs 6.000 voor de oprichting van een zoölogisch laboratorium te Tamaris aan de Middellandsche zee. Te Marseille schonken onlangs eenige rijke particulieren een bedrag van ruim frs 42.000 voor de stichting van een botanisch en een geologisch instituut, terwijl te Montpellier door den heer TEMPIÉ en anderen een som van nagenoeg frs 30.000 werd bijeengebracht ten behoeve van de botanie en de zoölogie.

Dat het laboratoire de Biologie végétale te Fontainbleau, als een onderdeel van de Sorbonne te Parijs, grootendeels op kosten van

den heer BONNIER zelve werd gesticht, is, ten minste in botanische kringen, meer algemeen bekend en zeer gewaardeerd geworden.

Schitterender stichtingen dan Frankrijk, heeft België aan te wijzen. Naast het beroemde electro-technische instituut der universiteit van Luik, dat een geschenk is van den heer MONTEFIORE-LEVY en dan ook zijn naam draagt — een schenking, die met de grootste buitenlandsche kan wedijveren — moet hier vooral de universiteit van Brussel genoemd worden.

Deze universiteit is geen staatsinstelling, zoo als die te Luik en te Gent, noch ook een kerkelijke, zooals die te Leuven. Ook is zij onafhankelijk van de gemeentelijke autoriteiten, een omstandigheid, voortvloeiende uit de wijze waarop zij ontstaan is, doch thans voor haar een groot bezwaar. Want zij mist dientengevolge rechtspersoonlijkheid, en kan dus, volgens de Belgische wet, geen onroerende goederen bezitten. Wel worden bijna telken jare pogingen aangewend, om haar, zonder verlies harer onafhankelijkheid, die rechtspersoonlijkheid te doen geven, maar tot nu toe zijn deze nog met geen gunstigen uitslag bekroond.

De gebouwen, waarin te Brussel het hooger onderwijs gegeven wordt, behooren dus niet aan de universiteit; zij worden voor het grootste deel door de stad ter beschikking van dat onderwijs gesteld. De botanische tuin, die door hare fraaie inrichting, hare ligging aan de boulevards vlak bij het Noorder-station, hare vrije toegankelijkheid voor het publiek en groote uitgebreidheid algemeen bekend en beroemd is, is eene staats-instelling, door geen band aan de universiteit verbonden. Hetzelfde geldt voor de gebouwen voor het Herbarium.

Enkele jaren geleden heeft de heer ERNEST SOLVAY aan het gemeentebestuur van Brussel aangeboden, om voor zijne rekening te laten oprichten twee grootsche gebouwen, waarvan het een zou opnemen het instituut, dat reeds zijn naam droeg en het ander voor het onderwijs in de menschelijke physiologie zou dienen. Hij verbond aan dit aanbod slechts ééne voorwaarde, n.l. dat de stad een terrein voor dit doel ter beschikking zou stellen. Met deze voorwaarde werd bedoeld, dat de beide nieuwe laboratoriums in het Parc-Léopold zouden komen te staan, en dat zij daar, in verbinding met het daar reeds bestaande zoölogisch-geologisch museum, de kern zouden worden van een groep van grootsche gebouwen, waarin, naar de stichter hoopte, de universiteit zich allengs zou concentreren.

Het Institut Solvay heeft ten doel de studie van uitwendige invloeden, en in het bijzonder van de electriciteit, op de levensverschijnselen; in het physiologisch laboratorium zouden de lessen in de geheele physiologie kunnen worden gegeven.

De gebouwen zouden eigendom worden van de stad, die wederom het door den stichter gewenschte gebruik er van zou verzekeren.

Om een denkbeeld van de grootte van deze gebouwen te geven, vermeld ik, dat het Institut Solvay een oppervlakte van 220 M² beslaat, terwijl het physiologisch laboratorium anderhalf maal zoo groot is. Rondom beide gebouwen is tevens de noodige grond voor latere uitbreiding ter beschikking gesteld. De kosten van het physiologisch laboratorium werden op frs. 200.000 geschat.

Het edelmoedige voorbeeld van den heer SOLVAY kon niet nalaten anderen tot navolging op te wekken. En zoo werd onlangs, naast zijne stichting, voor de Universiteit een anatomisch Instituut door den heer RAOUL WAROCQUÉ gesticht, terwijl reeds een derde gebouw de hoop wettigt, dat allengs aan den wensch naar centralisatie in het Parc-Léopold zal kunnen voldaan worden. Ik bedoel het bacteriologisch en hygiënisch Instituut, aan de universiteit geschonken door de heeren ALFRED SOLVAY, G. BRUGMAN, F. JAMAR en L. LAMBERT.

Doch keeren wij tot de botanische wetenschap terug, waarvan wij zijn uitgegaan, en waartoe ik aanvankelijk gemeend had mijn verslag te zullen kunnen beperken.

De universiteit van Brussel bezit thans een botanisch instituut, dat èn wat de uitgebreidheid zijner ruimten, èn wat den rijkdom zijner verzamelingen betreft, onder de beste Europeesche met eere mag worden genoemd. Maar vooral neemt het een eerste plaats in door de namen der leerlingen, die het gevormd heeft, en door de lange reeks van schoone onderzoekingen, die er verricht zijn. De eigenlijke plantkundige wetenschap heeft zich te Brussel even als elders allengs uit de oudere, zuiver beschrijvende systematiek der planten ontwikkeld.

In 1884 was het reeds een vooruitgang dat op de zolderverdieping van de gebouwen voor den botanischen tuin twee kleine kamertjes voor dit doel ter beschikking werden gesteld. In deze staats-instelling kon, om vroeger gemelde redenen, eigenlijk niet een deel der universiteit worden gevestigd, doch daar LEO ERRERA, de tegenwoordige hoogleeraar, toen zoowel aan de universiteit als aan den tuin verbonden was, werd hem persoonlijk vergund, die kamertjes voor dat doel te gebruiken.

En zoo bleef te Brussel gedurende acht jaren de plaats verscho-
len, van waaruit zoo talrijke en beteekenisvolle ontdekkingen de
wereld werden ingezonden.

Eerst in 1892 werd het tegenwoordige botanische instituut aan
de universiteit geschonken. »Par un généreux anonyme" volgens de
daaromtrent openbaar gemaakte verslagen, — doch in de gemeente-
raadszitting van 27 Juni van dat jaar, sprak de burgemeester van
Brussel van *l'Institut botanique généreusement fondé par M. LÉO ERRERA.*

Wettigt ook het edele karakter van ERRERA, zijn groote rijkdom,
en zijn volkomen toewijding aan de belangen der plantkunde en
der universitaire studiën in het algemeen, ten zeerste deze uitspraak
en brengen wij den heer ERRERA gaarne voor deze stichting de hulde
die hem toekomt, nu hij zijn naam in de officieele verslagen niet
heeft gewenscht te zien opnemen, mogen wij ook in deze vraag niet
dieper indringen.

Het botanisch instituut, gelegen in de Rue Botanique, onmiddellijk
naast de gebouwen van het Herbarium, en met zijn tuin grenzende
aan den botanischen tuin van den Staat, is eene stichting ten behoeve
der universiteit. Daar de eigendom van het gebouw echter door deze
niet kon worden aanvaard, en de wisselende politiek in België de
betrekkingen tusschen stad en universiteit voor de toekomst niet
voldoende waarborgt, heeft de stichter het gebouw voorloopig op
zijn naam gehouden, zich voorbehoudende het aan de universiteit te
schenken, zoodra deze zelve gerechtigd zal zijn het aan te nemen.

Door de uitbreiding, die de Staats-gebouwen juist dezer dagen
aan die zijde ondergaan, en die ook aan het botanisch instituut ten
goede zullen komen, is een nauwere gemeenschap tot stand gekomen,
zoodat men thans rechtstreeks van het eene gebouw in het andere
komen kan, evenals dit reeds vroeger voor den tuin van het Insti-
tuut en den jardin botanique de l'Etat was verkregen.

Hierdoor wordt op den duur ook een betere samenwerking tusschen
de beide hoofdafdeelingen der plantkundige wetenschap verkregen. En
dagelijksche onderlinge hulp en onderlinge bespreking toch is wel
een der beste middelen tot dit doel.

Ik zou gaarne over dit instituut nog uitvoeriger uitweiden. Maar
eensdeels is de stichting eigenlijk reeds ouder, dan het tijdperk,
waartoe ik mijn verslag wenschte te beperken. En aan de andere
zijde is door de Exposition universitaire, die een deel van de Inter-

nationale tentoonstelling te Brussel van 1897 uitmaakte, ook deze inrichting ten onzent voldoende bekend geworden.

De universiteit — Université libre de Bruxelles — heeft toen in haar 63e jaarverslag, in een lijvig boekdeel, eene uitvoerige beschrijving van al hare inrichtingen en werkzaamheden gegeven, en van het botanisch instituut is in het bijzonder een met talrijke photographieën versierde beschrijving in het licht verschenen.

Wat ik bijeen gebracht heb is — uit den aard der zaak — zeer onvolledig. Toch moge het voldoende zijn, om aan te toonen, dat samenwerking tusschen kapitaal en wetenschap een leus is, die overal op de beschaafde wereld wordt gehuldigd, en waarbij de edelsten onder alle volkeren als om strijd wedijveren, om schoone en nuttige instellingen tot stand te brengen.

Is onze eeuw een eeuw van sneller vooruitgang en toenemende welvaart geweest, zij dankt dit voor een groot deel, aan het nauwe, edele verbond tusschen kapitaal en wetenschap.